O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
JAMOAT XAVFSIZLIGI UNIVERSITETI

ALIMARDONOV Z.SH., XALILOVA N.I.

JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH FAOLIYATIDA MULOQOT VA MUZOKARA PSIXOLOGIYASI

Darslik

TOSHKENT–2025

KBK – 88.5
A - 50

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti kengashida muhokama qilingan va ma’qullangan, 2022-yil 15-iyundagi 10-sonli bayonnoma.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2022-yil 25-noyabrdagi “O‘quv-uslubiy hujjatlarni tasdiqlash, kelishuvga kiritish hamda o‘quv adabiyotlarini nashrga tavsiya berish to‘g‘risida” gi 388-sonli buyrug‘iga asosan nashrga tavsiya etilgan.

Alimardonov Z.Sh., Xalilova N.I. Jamoat xavfsizligini ta’minlash faoliyatida muloqot va muzokara psixologiyasi. Darslik. – Toshkent., O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2025. - 239 bet.

Ushbu darslikda Jamoat xavfsizligini ta’minlash faoliyatida muloqot va muzokara psixologiyasi fanlarning predmeti, maqsadi, vazifalari, fanlar tizimidagi o‘rni, harbiy xizmatchilar aholi bilan olib boriladigan muomala, muloqot qilishning o‘ziga xosligi metodik jihatdan o‘rganilgan. Shuningdek, mazkur darslik muloqot jarayonida psixologik ta’sir ko‘rsatish usullari, faol tinglash va hissiy holatlarni anglash kabi jihatlarni ham qamrab oladi. Darslikni o‘rganish natijasida kursant va tinglovchilarda ijtimoiy va psixologik kompetensiyalar shakllanadi, bu esa ularning jamoat xavfsizligini ta’minlash jarayonida muloqot va muzokaralardagi samaradorligini oshiradi.

Darslikni yozishda mahalliy va xorijiy adabiyotlardan foydalanilgan. Jamoat xavfsizligini ta’minlash faoliyatida muloqot va muzokara psixologiyasi darsligi O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti kursantlari, magistratura tinglovchilari, shartnoma asosidagi ofitser va serjantlar tarkibi, ilmiy-tadqiqot olib borayotgan xodimlari uchun mo‘ljallangan.

Taqrizchilar:

Jo‘rayev N.S.	QDPI Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, psixologiya fanlari nomzodi, dotsent,
Mahmudov R.M.	O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta’minlash kafedrasi professori, pedagogika fanlari doktori, professor;
Qodirov M.M.	TDPU professional ta’lim fakulteti dekani, p.f.f.d(PhD).

© Alimardonov Z.Sh., Xalilova N.I. 2025
© O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2025

MUNDARIJA

KIRISH 3

I BOB. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH FAOLIYATIDA MULOQOT ILMIY BILIMLAR PREDMETI SIFATIDA 5

1.1. Muloqot tushunchasiga psixologik tavsif..... 5

1.2. Muloqot psixologiyasining psixologiyaning boshqa tarmoqlari bilan bog'liqligi 7

1.3. Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari bo'lajak ofitserlarida muloqotning turlari va darajalari, modeli va uslubi 8

Mavzu yuzasidan savol va topshiriqlar: 11

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari: 13

II BOB. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH BO'LINMALARIDA IJTIMOIY PERSEPSIYA MASALASI 15

2.1. Muloqot psixologiyasida transakt tahlilning roli 15

2.2. Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari bo'lajak ofitserlarida kommunikativ kompetentlilik shakllanishi 20

2.3. Harbiy xizmatchilar o'rtasidagi muloqotda o'zini o'zi tushunish mexanizmlari 25

Mavzu yuzasidan savol va topshiriqlar: 29

Mavzu yuzasidan test topshiriqlari: 32

III BOB. HARBIY XIZMATCHILAR MULOQOTNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI 34

3.1. Harbiy xizmatchilarda muloqot vositalari: verbal va noverbal..... 34

3.2. Nutq mexanizmlari va nutqsiz kommunikatsiya..... 42

Noverbal (nutqsiz) kommunikatsiya vositalariga yuz ifodasi, mimika, ohang, pauza, poza (holat), ko'z yosh, kulgu va boshqalar kiradi..... 43

3.3. Muloqotda psixologik bog'lanish va shaxslararo mojaro..... 50

3.4. Shaxslararo birgalikdagi harakat va do‘stona munosabatlar 54
Mavzu yuzasidan savol va topshiriqlar: 62
Mavzu yuzasidan test topshiriqlari: 64
IV BOB. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH BO‘LINMALARI BO‘LAJAK OFITSERLARI MULOQOTIDA XULQ-ATVOR KO‘RINISHLARI 67
4.1. Harbiy jamoalarda ta’lim uslubiyoti, shakllari va ustoz shogirt an’analari 67
4.2. Ijtimoiy rol hulq-atvorni ideal modeli sifatida 71
4.3. Ijtimoiy o‘zaro ta’sir turlari 72
Mavzu yuzasidan savollari va topshiriqlar: 76
Mavzu yuzasidan test topshiriqlari: 78
V BOB. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH BO‘LINMALARI HARBIY XIZMATCHILARINING MUOMALA MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH BO‘YICHA TARBIYAVIY ISHLAR USLUBIYOTI 80
5.1. Muloqotdan ko‘zlangan maqsad 80
5.2. Muloqotdagi nizolarning oldini olish va uni bartaraf etish..... 85
5.3. Guruhlararo muloqotlar texnologiyasi 88
5.4. Muloqotning psixologik vositalari va darajalari 92
Mavzu yuzasidan savollar:..... 96
Mavzu yuzasidan test savollari: 97
VI. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH FAOLIYATIDAGI MULOQOTDA PSIXOLOGIK JARAYONLAR 100
6.1. Jamoat xavfsizligini ta’minlash bo‘linmalari bo‘lajak ofitserlarda kommunikativ kompetentlilikni shakllantirish pedagogik-psixologik muammo sifatida 100
6.2. Psixologik ta’sir texnikasi va usullari 103
6.3. Jamoat xavfsizligi ta’minlash bo‘linmalari bo‘lajak ofitserlarida kommunikativ kompetentlilik 106

Mavzu yuzasidan savollar:..... 110
Mavzu yuzasidan test savollari: 111
VII. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH BO'LINMALARI HARBIY XIZMATCHILARINING MULOQOTCHANLIK QOBILYATINI OSHIRISH 113
7.1. Muloqot ko'nikmasini shakllantirish zaruriyati..... 113
7.2. Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari bo'lajak ofitserlarida kommunikativ kompetentliligini rivojlantirishda pedagogik texnologiyalardan foydalanish..... 115
7.3. Muloqotchanlik kampitensiyasini shakllantirish mexanizmlari119
Mavzu yuzasidan savol va topshiriqlar: 123
Mavzu yuzasidan test savollari: 125
VIII. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH FAOLIYATIDA MULOQOTDAGI TO'SIQLARNING XUSUSIYATLARI..... 128
8.1. Muloqotdagi qiyinchilik tushunchasi..... 128
8.2. Autizm va Dyestruktiv xulq-atvorda muloqot o'rnatish..... 131
8.3. Jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari bo'lajak ofitserlarida kommunikativ kompetentlikning tarkibiy qismlari o'rtasidagi aloqadorlik..... 135
Mavzu yuzasidan savollar:..... 139
Mavzu yuzasidan test savollar:..... 139
IX. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH FAOLIYATIDA MULOQOTDAGI NIZOLAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI..... 142
9.1. Muloqot jarayonidagi nizo tushunchasi..... 142
9.2. Nizolarni tuzilishi..... 146
9.3. Muloqotda hamkorlik va murosalilik..... 149
Mavzu yuzasidan savollar:..... 153
Mavzu yuzasidan test savollari: 154

X. MUZOKARAGA KIRISHISHNING ASOSIY TAKTIK USULLARI..... 157
10.1. Nizolarni hal qilish..... 157
10.2. Nizolarni boshqarish..... 161
10.3. Murosalilik uslubi..... 166
Mavzu yuzasidan savollar:..... 169
Mavzu yuzasidan test savollari: 170
XI. MUZOKARAGA KIRISHISHNING ASOSIY TAKTIK USULLARI..... 173
11.1. Taktik muzokara turlari..... 173
11.2. Muzokaraga kirishishda siyosiy tajriba. Distributiv muzokaralar..... 179
11.3. Samarali muzokaralarni tashkil etish..... 183
Mavzu yuzasidan savollar:..... 185
Mavzu yuzasidan test savollari: 186
XII. MUZOKARALARNI O‘TKAZISH QOIDALARI .. 189
12.1. Muloqotda tashabbuskor bo‘lish..... 189
12.2. Siyosiy muzokaralar o‘tkazish tartibi..... 190
12.3. Muloqot va nutq orqali insonlarga psixologik ta’sir o‘tkazish193
Mavzu yuzasidan savollar:..... 196
Mavzu yuzasidan test savollari: 197
XIII. MUZOKARA KIRISHISHNING XORIJIY TAJRIBALARI..... 199
13.1. Muzokaralar olib borish ko‘nikmalariga misollar..... 199
13.2. Muzokaralar olib borishda xorij davlat yondashuvlari..... 202
13.3. Muzokaralarga kirishishning tarixiy tajribalari..... 204
Mavzu yuzasidan savollar:..... 207
Mavzu yuzasidan test savollari: 208

XIV. HARBIY XIZMATCHILAR TOMONIDAN MUZOKARA OLIB BORISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI 211
14.1. Muzokara olib borishning harbiy xizmatchilarga xos umumiy jihatlari 211
14.2. Harbiylar va fuqarolar o‘rtasida vujudag keluvchi ziddiyatlar tasnifi 214
14.3. Muzokaralar jarayonining asosiy xususiyatlari 218
Mavzu yuzasidan savollar: 221
Mavzu yuzasidan test savollari: 222
GLOSSARIY 226
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR: 232

Alimardonov Zohid Shukurillayevich,
Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta’minlash kafedrasi boshlig‘i, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;
Xalilova Nargiza Ikromaliyevna,
Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta’minlash kafedrasi professori, psixologiya fanlari doktori (DSc), professor.

JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASH FAOLIYATIDA MULOQOT VA MUZOKARA PSIXOLOGIYASI

Darslik

Texnik muharrir: Boboxonov S.R.
Korrektor: Odilova F.K.

Bosishga ruxsat etildi: 16.04.2025. Buyurtma: № 491. Format 60x90/16.
Times New Roman garniturasi bilan raqamli bosma usulida bosildi.
Hajmi 15 sh.b.t., 8,83 t.-h.t. Adadi: 30 nusxa

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti bosmaxonasi